

«Тасдик мекунам»
ректори Донишгоҳи миллии
Тоҷикистон, д.и.х., профессор
Насриддинзода Э.С.
аз «3» 03 соли 2025

ХУЛОСАИ

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Диссертатсияи Бобоёров Холмаҳмад Холиқович дар мавзуи «Хусусиятҳои гендерии зухуроти хосиятҳои типологии мизоҷи наврасон дар ҷараёни азхудкунии дониш» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои психологӣ аз рӯйи ихтисоси 19.00.01 – Психологияи умумӣ, психологияи шахсият, таърихи психология дар кафедраи психологияи факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон иҷро шудааст. Муҳаққиқ Бобоёров Холмаҳмад Холиқович дар марҳалаи омода намудани диссертатсия ба ҳайси унвонҷӯи кафедраи зикршуда фаъолият менамуд.

Бобоёров Холмаҳмад Холиқович шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Номбурда соли 2002 ба ихтисоси психологияи Донишгоҳи давлатии миллии Тоҷикистон дохил шуда, онро соли 2007 хатм намудааст. Инчунин, бо фармоиши ректор аз 16-уми январи соли 2009, таҳти №134-05 ба ҳайси аспиранти рӯзонаи кафедраи психологияи факултети фалсафаи донишгоҳи зикргардида дар гурӯҳи буҷавӣ қабул шуда, 07-уми январи соли 2012 таҳти №10-05 аспирантураи шуъбаи рӯзонро аз рӯйи ихтисоси психология бомуваффақият хатм намудааст.

Мавзуи таҳқиқшуда, ки аз ҷониби Бобоёров Холмаҳмад Холиқович пешниҳод гардида буд, дар маҷлиси кафедраи психологияи факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон 31-уми декабри соли 2008, суратмаҷлиси №5 зери унвони «Изучение психофизиологических механизмов развития типов высшей нервной деятельности школьников разного возраста» тасдиқ гардид. Баъдан, соли 2024 бо назардошти

шиносномаи ихтисосҳо, Низомномаю дастурамал ва Шуроҳои амалкунандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ивази мавзуи муҳаққиқ сурат гирифт. Яъне, мавзуи рисолаи илмӣ Бобоёров Холмаҳмад Холиқович дар ҷаласаи кафедраи зикргардида аз 17-уми январи соли 2024, суратмаҷлиси №6 ва ҷаласаи Шурои олимони факултети болозикр аз 21-уми феввали соли 2024, суратмаҷлиси №8 аз «Изучение психофизиологических механизмов развития типов высшей нервной деятельности школьников разного возраста» ба «Хусусиятҳои гендерии зухуроти хосиятҳои типологии мизочи хонандагони синфҳои 7-9 дар ҷараёни таълим (дар шароити муассисаҳои таълимӣ)» иваз ва тасдиқ карда шуд. Инчунин, ҳангоми пешдифои диссертатсияи мазкур дар ҷаласаи васеи кафедраи зикргардида, дар заминаи муҳокимаю баррасии рисолаи пешниҳодгардид, ки номи мавзуи рисолаи илмӣ аз «Хусусиятҳои гендерии зухуроти хосиятҳои типологии мизочи хонандагони синфҳои 7-9 дар ҷараёни таълим (дар шароити муассисаҳои таълимӣ) ба «Хусусиятҳои гендерии зухуроти хосиятҳои типологии мизочи наврасон дар ҷараёни азхудкунии дониш» гузаронида шавад.

Роҳбари илмӣ диссертант Бобоёров Холмаҳмад Холиқовичро дар аввал доктори илмҳои биология, профессори кафедраи физиологияи одам ва ҳайвонот ба номи академик Сафаров Ҳ.М. факултети биологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон Б.М. Устоев ба уҳда дошт. Аммо бо назардошти талаботи Низомнома ва дастурамали КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 17-уми январи соли 2024, суратмаҷлиси №6 дар ҷаласаи кафедраи психология ва Шурои олимони факултети болозикр аз 21-уми феввали соли 2024, суратмаҷлиси №8 роҳбари илмӣ диссертант Бобоёров Холмаҳмад Холиқович иваз гардид, роҳбари илмӣ ӯ доктори илмҳои педагогӣ, профессори кафедраи умумидонишгоҳии педагогикаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон Н.М. Юнусова таъин шуд.

Аз ҷониби Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба Бобоёров Холмаҳмад

Холиқович шаҳодатнома оид ба супоридани имтиҳонҳои номзадӣ (минимум) аз санаи 25-уми феврالی соли 2025 дода шудааст.

Диссертатсияи Бобоёров Холмаҳмад Холиқович дар ҷаласаи кафедраи психологияи факултети фалсафai ДМТ аз 27-уми феврالی соли 2025, №7/1 муҳокима гардидааст. Ба диссертатсия аз ҷониби муқарризон баҳои мусбат дода шуда, пас аз ислоҳи камбудихо ба зинаи навбатии ҳимоя тавсия карда шудааст.

Оид ба натиҷаи баррасии диссертатсия дар мавзуи «Хусусиятҳои гендерии зухуроти хосиятҳои типологии мизочи наврасон дар ҷараёни азхудкунии дониш» хулосаҳои зерин бароварада шуд:

➤ мавзуи диссертатсия ба ихтисоси *19.00.01 – Психологияи умумӣ, психологияи шахсият, таърихи психология* мувофиқат мекунад;

➤ мавзуи таҳқиқшуда аҳамияти илмиро соҳиб мебошад. Зеро хусусиятҳои гендерии зухуроти хосиятҳои типологии мизоч дар ҷараёни азхудкунии дониш яке аз масъалаҳои мубрам буда, таваҷҷуҳи психологҳо, педагогҳо, физиологҳо ва муҳаққиқони дигар соҳаҳоро аз замонҳои қадим то ба имрӯз ба худ ҷалб намудааст. Дар ҳаёти рӯзмарраи омӯзгорону хонандагон механизми азхудкунии дониш пайваста ҷустуҷӯ мегардад. Инчунин, дар синни наврасӣ бухрони психофизиологӣ зухур мекунад, ки андеша, гуфтор ва рафтори ҳамвораи наврасро ба тағйироту дигаргуншавӣ мубаддал мегардонад. Аз ин лиҳоз, диссертант масъалаи мазкурро бо асоснокунонии илмӣ мубрам доништа, ба сифати мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ қарор додааст;

➤ диссертант таҳқиқоти мазкурро бо мақсади ошкор кардани хусусиятҳои гендерии типҳои мизочи наврасон ва алоқамандии онҳо бо ҷараёни азхудкунии дониш ба роҳ мондааст. Дар ин замина диссертант иҷрои як қатор вазифаҳоро дар пеши худ гузоштааст: омӯзиш ва таҳлили адабиёти психологӣ, педагогӣ, физиологӣ ва дигар соҳаҳои ба ин масъала марбутбуда; муайян ва ошкор кардани моҳият ва хусусиятҳои фарқкунандаи типҳои мизоч дар алоқамандӣ бо типҳои фаъолияти олии

асаб дар асоси таҳлили сарчашмаҳои илмӣ; таҳқиқи таъсир ва нақши хосиятҳои типологии мизоҷ ва типҳои фаъолияти олии асаб ба сатҳи азхудкунии дониш; омӯзиши сатҳи азхудкунии дониш бо ҳар як тип мизоҷ, алоқамандии бевоситаи типҳои мизоҷ бо фаъолияти олии асаб ва фарқияти донишазхудкунии наврасон; дар ҷараёни таҳқиқот дида баромадани роҳҳои баланд бардоштани самаранокии азхудкунии дониш ва пайдо гардидани майлу хоҳиш ба таълим аз ҷониби хонандагон бо дарназардошти хосиятҳои фарқкунандаи типҳои мизоҷ ва ғайра, ки чунин вазифагузори барои объективона таҳқиқ кардани мавзӯи «Хусусиятҳои гендерии зухуроти хосиятҳои типологии мизоҷи наврасон дар ҷараёни азхудкунии дониш» ифодакунандаи апарати илмӣ диссертатсия мебошад;

➤ натиҷаи таҳқиқоти диссертатсионӣ барои самаранок гардонидани фаъолияти психологҳои мактабӣ, омӯзгорону мураббӣён ва падару модар дар раванди таълиму тарбия ва татбиқи чорабиниҳои психокоррексионӣ инкишофдиҳӣ ва мутобиқнамоӣ ба муҳити нав мавриди истифода қарор гирифта, сатҳи сифати кори онҳоро баланд мебардорад;

➤ натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсияи мазкурро дар раванди машваратҳои психологӣ, ташхисҳои психологӣ, барномаҳои психокоррексионӣ, таҳияи модулҳои омӯзишӣ ва ҳангоми таҳияи васоиту дастурҳои методии фанҳои психологияи педагогӣ ва психологияи гендерӣ аҳамиятнок мебошад. Инчунин, мураббӣёну омӯзгорон дар мавриди истифода кардани натиҷаи таҳқиқоти мазкур самаранокии фаъолияти таълиму тарбияро баланд мебардоранд;

➤ омӯзиши методологии хусусиятҳои гендерии зухуроти хосиятҳои типологии мизоҷ дар ҷараёни азхудкунии дониш дар синну соли наврасӣ ба таври системанок ва бо риояи принципҳои таҳқиқоти илмӣ аз ҷониби диссертант ба роҳ монда шудааст. Ҳамзамон дар раванди таҳқиқоти мазкур концепсияҳои мухталифи психологию анатомӣ-физиологӣ мавриди баррасию таҳлил қарор гирифта, илмияти диссертатсияро баланд бардоштааст;

➤ дар диссертатсияи мазкур навгониҳои илмӣ таҳқиқот ба таври зарурӣ асоснок гардида, андешаҳои назарраси илмӣ пешниҳод гардидааст, ки дар раванди таълиму тарбия ва муносибату муошират бо наврасон аҳамиятнок мебошад. Мақсад ва вазифаҳои дар диссертатсия қошуда доираи васеи масъалаи хусусиятҳои гендерии зӯҳуроти хосиятҳои типологии мизочи наврасон дар қараёни азхудкунии донишро фарогир буда, бо асосноккунонии илмию таҳлили психологӣ пурра гардида, дар илми психологияи ватанӣ таҳқиқоти тоза ба шумор меравад.

Саҳми шахсии доктараби дарёфти дараҷаи илмӣ дар раванди таҳқиқот назаррас буда, муқарраи мавзӯ, ҳадафи асосии таҳқиқот, иҷрои вазифаҳои дар пеш гузошташуда, марҳалаҳои таҳқиқот бо иштироки бевоситаи диссертант ба анҷом расидааст, ки аз маҳорати баланди ӯ дарак медиҳад. Диссертант дар доираи таҳқиқоти хеш, пешбарии ақидаҳо, мафҳумҳо, ҳулосаҳои таҳлилӣ, пешниҳоди мушаххас ва нуқтаҳои илмӣ ҳудро дар интишороташ қой намуда, бо асосноккунонии илмию иқтибосоварӣ исбот кардааст, ки дар қодаи фаъолияти илмӣ аз муваффақ будани ӯ гувоҳӣ медиҳад.

Диссертатсияи Бобоёров Холмаҳмад Холиқович дар мавзӯи «Хусусиятҳои гендерии зӯҳуроти хосиятҳои типологии мизочи наврасон дар қараёни азхудкунии дониш» ба ихтисоси интихобшуда пурра мувофиқат мекунад.

Мавзӯи диссертатсия яке аз масъалаҳои муҳими психология буда, дар замони муосир аҳамияти хосаро соҳиб аст. Он қанбаи назариявию амалиро доро буда, дар илми психологияи ватанӣ ҳамчун як таҳқиқоти хусусияти миллидошта қойгоҳи махсусро ишғол мекунад. Чунки диссертатсияи мазкур дар қорҷӯбаи қорҳои илмӣ-таҳқиқотии кафедраи психологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, ки ба омӯзиши қанбаҳои психологии рушди қома дар шароити қаҳонишавӣ равона шудааст, таҳия ва иҷро гардидааст. Таҳқиқоти диссертатсионии мазкур ба рамзи

иҳтисосҳои тасдиқнамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон 19.00.01 – Психологияи умумӣ, психологияи шахсият, таърихи психология мутобиқат менамояд.

Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз бахшҳои «Муқаддима», 3 боб, 10 зербаҳш, баҳши «Хулосаҳо» ва «Тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо», баҳши «Номгуи адабиёт» бо зербаҳшҳои «Феҳристи сарчашмаҳои истифодашуда» ва «Феҳристи интишороти илмӣ довталаби дараҷаи илмӣ» ва баҳши «Замимаҳо» иборат аст.

Корҳои нашршудаи диссертант ва автореферат мазмуну моҳияти диссертатсияро инъикос менамоянд. Натиҷаҳои асосии таҳқиқот дар 9 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 4 маъруза дар конференсияҳои ҷумҳуриявӣ байналмилалӣ ба таърифи расидааст, ки мазмуну моҳияти рисолаи илмиро дар бар мегирад. Диссертант дар интишорот натиҷа, хулоса ва тавсияҳои аз таҳқиқоти бадастовардаашро ҷой намудааст. Теъдоди маводи ҷопшуда ба банди 35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ мувофиқат мекунад.

Мақолаҳои илмӣ диссертант дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп шудаанд. Аз ҷумла:

[1-М] Юнусова Н.М., Бобоёров Х.Х. Истифодаи амалии методикаҳои таҳқиқотӣ-психологӣ ҳангоми омӯзиши типҳои мизоҷ ва фаъолияти олии асаб [Матн] / Н.М. Юнусова, Х.Х. Бобоёров // Паёми Пажӯҳишгоҳи рушди маориф. – Душанбе, 2025. – №2 (50). – С. 186-190

[2-М] Юнусова Н.М., Бобоёров Х.Х. Таҳлили гендерии таъсири хосиятҳои типологии мизоҷ ба раванди азхудкунии дониш [Матн] / Н.М. Юнусова, Х.Х. Бобоёров // Паёми Китобхонаи миллӣ. – Душанбе, 2024. №4 (8). – С. 105-114

[3-М] Бобоёров Х.Х. Асосҳои психологии зухуроти гендерии хосиятҳои типологии мизоҷ дар раванди таълим [Матн] / Х.Х. Бобоёров // Паёми

Пажуҳишгоҳи рушди маориф. – Душанбе, 2024. №1 (45). – С 158-166

[4-М] Бобоёров Х.Х., Ҳамидов У.Т. Сатҳи волои таҳсил – кафили пешрафти ҷомеа [Матн] / Х.Х. Бобоёров, У.Т. Ҳамидов // Паёми Пажуҳишгоҳи рушди маориф. – Душанбе, 2023. №2 (42). – С. 20-26

[5-М] Бобоёров Х.Х. Омилҳои таъсиррасон ба рушди фаъолияти олии асаби кӯдак [Матн] / Х.Х. Бобоёров // Паёми Пажуҳишгоҳи рушди маориф. – Душанбе, 2022. №4 (40). – С. 26-31

[6-М] Бобоёров Х.Х. Донишандӯзӣ натиҷаи ташаккули типҳои фаъолияти олии асаб ва хосиятҳои он [Матн] / Х.Х. Бобоёров // Паёми Пажуҳишгоҳи рушди маориф. – Душанбе, 2021. №1 (33). – С. 103-108

[7-М] Бобоёров Х.Х. Тарбия ва тайёр кардани мутахассисони баландхаттисос бо дарназардошти типҳои фаъолияти олии асаб [Матн] / Х.Х. Бобоёров // Паёми Академияи таҳсилоти Тоҷикистон. – Душанбе, 2020. №3 (36). – С. 79-84

[8-М] Бобоёров Х.Х., Устоев М.Б. Таъсири шарту шароитҳои экологӣ ба ҳолати психофизиологии хонандагон [Матн] / Х.Х. Бобоёров, М.Б. Устоев // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2011. №8 (72) – С. 365-368.

[9-М] Устоев М.Б., Бобоёров Х.Х. Таъсири психофизиологии мизҷ ва хосиятҳои он дар ташаккули фаъолияти олии асаб [Матн] / М.Б. Устоев, Х.Х. Бобоёров // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2010. №3 (59). – С. 284-289

Муаллифи рисола дар як қатор конференсияҳои ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ иштирок ва маъруза намудааст. Аз ҷумла:

[1-М] Бобоёров Х.Х. Мушкилоти ташкили низоми таҳсилоти кӯдакон ва хонандагони талаботи махсусдошта дар муассисаҳои таълимии Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / Х.Х. Бобоёров // Маводи конференсияи III байналмилалӣ дар мавзӯи «Таҳсилоти фарогир: Мушкилот ва ҷустуҷӯи роҳҳои ҳалли онҳо» (ш. Душанбе, 29 ноябри 2017), – Душанбе, 2017. – С. 79-83

[2-М] Бобоёров Х.Х. Маҳсулнокии донишандӯзӣ натиҷаи ташаккули типҳои фаъолияти олии асаб [Матн] / Х.Х. Бобоёров // Маводи конференсияи ҷумҳуриявӣ илмию амалӣ дар мавзӯи «Таҳқиқоти педагогӣ: мушкилот ва дурнамои он дар замони муосир» (ш. Душанбе, 29 апрели 2021), – Душанбе, 2021. – С. 314-318

[3-М] Бобоёров Х.Х. Мушкилоти психологӣ-иҷтимоии оилаҳои ҷавон дар ҷомеаи муосир [Матн] / Х.Х. Бобоёров // Маводи конференсияи илмӣ-назариявӣ ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи «Назария ва амалияи таҳлили психологӣ ва зарурати тақмили он» (ш. Душанбе, 15 ноябри 2021), – Душанбе, 2021. – С. 174-177

[4-М] Бобоёров Х.Х. Роль типов высшей нервной деятельности в развитии познавательных процессов у учащихся разного возраста [Матн] / Х.Х. Бобоёров // Маводи конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи «Нақши ниҳодҳои иҷтимоӣ дар таъмини солимии психологии насли ояндасоз» (ш. Душанбе, 02 феввали 2022), – Душанбе, 2022. - С. 138-146

Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дар раванди истеҳсолот, яъне ҳангоми мураттаб намудани барномаҳои мақсаднок, модулҳои омӯзишӣ, таҳлисиҳои психологӣ, озмоишҳои худташакулдиҳандаю машварати психологӣ ва дигар ҳолатҳо мавриди истифода қарор гирифта метавонанд. Инчунин, натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд дар раванди пажӯҳиши минбаъдаи масъалаи хусусиятҳои гендерии зухуроти ҳосиятҳои типологии мизочи наврасон дар ҷараёни азхудкунии дониш ҳамчун сарчашмаи илмию методологӣ хизмат кунанд.

Ҳамин тавр дар асоси таҳлилу баррасӣ ва хулосабарории диссертатсияи мазкур чунин

ҚАРОР ҚАБУЛ КАРДА ШУД:

1. Диссертатсияи таҳиянамудаи Бобоёров Холмаҳмад Холиқович дар мавзӯи «Хусусиятҳои гендерии зухуроти ҳосиятҳои типологии мизочи наврасон дар ҷараёни азхудкунии дониш» барои дарёфти дараҷаи

илмий номзади илмҳои психологӣ аз рӯйи ихтисоси 19.00.01 – Психологияи умумӣ, психологияи шахсият, таърихи психология кори таҳқиқии анҷомёфта ҳисобида шавад.

2. Диссертатсияи Бобоёров Холмахмад Холиқович дар мавзӯи «Хусусиятҳои гендерии зухуроти ҳосиятҳои типологии мизочи наврасон дар ҷараёни азҳудкунии дониш» барои дарёфти дараҷаи илмий номзади илмҳои психологӣ аз рӯйи ихтисоси 19.00.01 – Психологияи умумӣ, психологияи шахсият, таърихи психология, бо назардошти ислоҳи эродҳои ғирфташуда барои ҳимоя дар шурои диссертатсионии 6D.KOA-066 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон тавсия дода шавад.

Хулоса дар маҷлиси васеи кафедраи психологияи факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон санаи 27-уми феввали соли 2025 протоколи таҳти №7/1 қабул гардидааст. Иштирок доштант: ҳамагӣ 18 нафар. Натиҷаҳои овоздиҳӣ: «тарафдор» -18 нафар, «зид» - нест; «бетараф» - нест.

Раиси ҷаласа: мудири кафедраи психологияи факултети фалсафаи ДМТ, доктори фалсафа, PhD аз рӯйи ихтисоси психология, дотсент Саидзода Б.Х.

Котиби ҷаласа: н.и.с., дотсент Расулов С.Х.

Имзоҳои Б.Х. Саидзода ва С.Х. Расуловро тасдиқ мекунам.

Сардори раёсати кадрҳои ва корҳои махсуси ДМТ Тавқиев Э.Ш.